

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Puupponen, Antti

Title: Ruokaturva, kriisit ja maatalous

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © 2022 Tieteellisten seurain valtuuskunta

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Puupponen, A. (2022, 40). Ruokaturva, kriisit ja maatalous. Tieteessä tapahtuu, (2).
<https://www.tieteessatapahtuu.fi/numerot/2-2022/ruuan-alkutuotanto>

Ruuan alkutuotanto

Sitä, että ruoka tulee maaseudulta, on totuttu pitämään itsestäänselvyytenä. Monenlaiset asiat haastavat tarkastelemaan asiaa toisin: Ruokaturva on noussut polttavan ajankohtaiseksi, ja tuotantoeläinten hyvinvoinnissa pitää huomioida uudetkin tartuntataudit. Samaan aikaan maaseudulta nousee paikkaseksikkäitä yrityksiä, jotka hyödyntävät brändäystä taitavasti tavoitellen etenkin y-sukupolven huomiota.

Antti Puupponen, Satu Raussi, Tiina Kauppinen, Tuomas Honkaniemi

14.4.2022

SISÄLTÖ

Alkuun

Antti Puupponen: Ruokaturva, kriisit ja maatalous

Satu Raussi ja Tiina Kauppinen: Eläinten hyvinvoinnissa Suomessa on tyydytty noudattamaan EU:n vaatimuksia

Tuomas Honkaniemi: Paikkaseksikäs ruoka maaseudun imagon nostattajana

Vinkkejä lisälukemisesta

Antti Puupponen: Ruokaturva, kriisit ja maatalous

Lyhyessä ajassa on tapahtunut kaksi odottamatonta kriisiä, koronapandemia ja Ukrainan sota. Helmikuun lopusta alkaen sosiaalisen median kuvasto on täyttynyt Ukrainan lipun väreillä, sinisellä ja keltaisella. Lipun on sanottu symboloivan sinistä taivasta ja keltaisenaan lainehtivaa viljapeltoa. Ukraina onkin maailman vilja-aitta, jonka

tuotanto on tärkeää myös monille muille maille.

Nyt uutiset Ukrainasta ovat olleet järkyttäviä: pommituksia, kuolemaa sekä monenlaista hätää ja kärsimystä. Esimerkiksi Mariupolin kaupungissa ihmisillä on ollut huoli ruoan ja veden loppumisesta. Ihmiset eivät olekaan kuolleet pelkästään pommituksissa, vaan jopa nälkäkuolemista on uutisoitu. Vilja-aitta kärsii nyt puutteellisesta ruokaturvasta.

Ruokaturva tarkoittaa sitä, että kaikilla ihmisillä on oltava kaikkina aikoina mahdollisuus riittävään ja ravitsevaan ruokaan, joka puolestaan mahdollistaa aktiivisen ja terveen elämän. Sodassa ruokaturva kärsii aina. Sodilla ja konflikteilla onkin lähes poikkeuksetta yhteys ruokaan tai sen niukkuuteen. Hyvä hallinto ja ylipäänsä hallinnollinen toimivuus ovat puolestaan ruokaturvan perusedellytyksiä.

Huoli Suomen ruokaturvasta

Ukrainan tapahtuminen edetessä Suomessakin huolestuttiin paitsi omasta turvallisuuspoliittisesta tilanteesta niin myös ruokaturvallisuudesta. Suomen huoltovarmuuden on vakuuteltu kuitenkin kestäväksi. Ruokaturvan puutteet ovatkin toistaiseksi enemmän laadullisia verrattuna katastrofialueiden tilanteisiin, jossa kriisin vaikutukset ovat suoria ja akuutteja. Silti kumpaakaan tapausta ei voida vähätellä.

Ruokaturva, niin Suomessa kuin muuallakin, rakentuu monimutkaisen verkoston tuloksena. Vaikka Suomen huoltovarmuus toimii, niin maatalous ei suinkaan ole omavarainen, kuten esimerkiksi **Ville Lähde** huomauttaa [Bios-tutkimusyksikön blogissa \(18.3.2022\)](#). Myös muut tutkijat ja poliitikotkin ovat tästä haavoittuvuudesta jo kauan varoitelleet. Kotimaisessa ruoantuotannossa on pitkään tarvittu venäläistä panostuotantoa, lannoitteita ja energiaa, mutta nyt niistä pyritään kovalla vauhdilla eroon, ja korvaavia ratkaisuja etsitään tilalle.

Sota aiheuttaa laaja-alaista haavoittuvuutta, mutta ruokaturvan puutteet kohdistuvat usein ensin haavoittuvimpiin ryhmiin. Esimerkiksi koronapandemian aikana etäopetuksen yhteydessä kävi nopeasti ilmi, miten tärkeä asia koulussa tarjoiltava ateria on lapsille ja nuorille. Se lisää sosiaalista tasa-arvoa. Nyt Ukrainan sodan myötä myös ruoan hinnan kallistuminen voi heikentää ruokaturvaa Suomessakin.

Ruokaturva, maatalous ja kestävyys siirtymä

Ruokaturvan merkitys ja sen uhkakuvatkin on Suomessa tiedostettu sinänsä hyvin. Viime vuosina on ilmestynyt useita poliittisia strategioita ja suunnitelmia, miten suomalaista ruokasektoria tulisi kehittää. Ruokaturva esiintyy tavalla tai toisella lähes kaikissa. Poliittiset päättäjät ovat mielellään puhuneet ruoan kotimaisuuden lisäämisestä sekä huoltovarmuudesta ja omavaraisuudesta huolehtimisesta. Käytännön toimet ovat olleet kuitenkin jokseenkin epäselviä ja ristiriitaisiakin.

Ruokaturvaa ei ole ilman maataloutta. Riippuvuus tuotantopanoksista on yksi maatalouden heikkous, mutta ruokaturvan kannalta on muitakin uhkakuvia. Näistä maatalouden kannattavuuskriisi on ollut näkyvimmin esillä, samoin viljelijöiden heikko asema ruokaketjussa. Rakennemuutos on myös pudottanut maatilojen määrää. Jäljelle jääneet tilat kasvavat ja teknologisoituvat. Viljelijäväestö ikääntyy, eikä jatkajia välttämättä löydy. Väestö keskittyy, ja välimatkat maaseudulla pitenevät. Myös ilmastonmuutoksen eteneminen ja maatalouden päästövähennystavoitteet ovat herättäneet viljelijöissä epätietoisuutta. Ruokapolitiikassa olisi löydettävä keinoja sovittaa yhteen lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteita.

i tapahtuva kestävyys siirtymä on tietysti inen asia.

Jälkiviisaus ei kuitenkaan tunnetusti ole viisautta lainkaan. Joka tapauksessa asiantuntijoiden mukaan esimerkiksi venäläisestä energiasta olisi ollut mahdollisuus aloittaa irrottautuminen jo aiemmin. Asiaa ei ilmeisesti osattu nähdä kiireellisenä, ja siten kriisi selvästi yllätti. Samoin maatalouden rakenteita olisi voitu korjata ennakoivammin.

Nyt kaikki toimenpiteet tehdään kiireellä: esimerkiksi biokaasun hyödyntämistä vauhditetaan ja peltoja kannustetaan pitämään viljelyksessä. Myös luomuviljely nostaa suosiotaan. Ruoan nopeasti tapahtuva kestävyys siirtymä on tietysti sinänsä positiivinen asia. Hiljattain tekemämme tutkimuksen mukaan viljelijöillä on kiinnostusta muuttaa toimintatapoja esimerkiksi hiiliviljelyn suuntaan, kunhan kannattavuus voidaan varmistaa.

Toisaalta järjestelmä on kuin iso laiva käännteissään ja rannoille loiskuvat laineet voivat aiheuttaa ennakoimattomiakin vaikutuksia. Maataloudessa investoinnit tähtäävät useiksi kymmeniksi vuosiksi eteenpäin, eikä esimerkiksi tuotantosuunta ole mahdollista kovin usein vaihtaa. Samoin viljelykäytöstä poistettuja peltoja ei välttämättä kovin nopeasti saada takaisin viljelykseen. Tutkijat **Irene Kuhmonen** ja **Tuomas Kuhmonen** huomauttivatkin [mielipidekirjoituksessaan Maaseudun Tulevaisuudessa](#)

([28.2.2022](#)), että ruokaturva on uhattuna erityisesti murroskautena, jota epäilemättä nyt elämme.

Ruokaturvatakuut

Tätä kirjoittaessani uutisoidaan Venäjän pommittamasta elintarviketerминаalista Brovarin kaupungissa ([YLE 29.3.2022](#)). Uutisen mukaan pommituksessa on menetetty noin 50 000 tonnia ruokaa. Tilanteessa oli uhkana myös ympäristökatastrofi, mikäli pilaantuneet ruoat olisivat valuneet ympäristöön. Tällaisessa viitekehyksessä hajautetut ruoka- ja energiajärjestelmät näyttävät paremmin kriisinkestäviltä, resilienteiltä.

Ajankohtaisessa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa on puhuttu jatkuvasti turvatakuista, joihin voisi nojautua mahdollisen sotilaallisen hyökkäyksen uhatessa. Takuiden ajatus sisältyy tavallaan ruokaturvan perusmääritelmäänkin. Takeet ruokaturvasta olisivat erittäin tärkeitä muutos- ja siirtymäkohdissa, joissa mahdolliset haavoittuvuudet nostavat päätään.

Tilanteeseen on vaikea nähdä muita ratkaisuja, kuin omasta maataloustuotannosta huolehtiminen ja toimivat paikalliset ruokajärjestelmät sekä samanaikaisesti kaupankäynnin ja liikkuvuuden ylläpitäminen. Näin ruokaturvan puutteita voisi paikata myös niillä alueilla, joissa viljapellot eivät juuri tänä vuonna lainehdi keltaisinaan tai sinistä taivasta peittää synkät pilvet. Ehkä pilvet joskus hälvenevät. Ja silloin ruoka toivottavasti liikkuu taas toiseen suuntaan sitä tarvitseville.

Satu Raussi ja Tiina Kauppinen: Eläinten hyvinvoinnissa Suomessa on tyydytty noudattamaan EU:n vaatimuksia

Tieteellisen, yleisesti hyväksytyyn määritelmän mukaan eläinten hyvinvointi on eläimen kokemus omasta psyykkisestä ja fyysisestä olotilastaan. Sen hyvinvointiin vaikuttavat